
ЗАСОБИ ЗВ'ЯЗНОСТІ ТЕКСТУ В ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОМУ СТИЛІ (НА МАТЕРІАЛІ НОВЕЛИ MAURICE TOESCA "LE CADEAU")

УДК 81:82.09

С34

Сищенко Ю. А.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

У статті проаналізовано засоби зв'язності тексту в літературно-художньому стилі з метою визначення відмінності між різними інструментами, що поєднують частини висловлювання в єдине ціле.

Ключові слова: *когезія, когерентність, системний аналіз, зв'язність тексту, понадфразові єдності.*

Інтерес до проблеми зв'язності тексту виник порівняно недавно, і, хоча їй присвячено вже чимало наукових праць, вона дотепер залишається ще недостатньо вивченою. Кількість досліджень зв'язного тексту продовжує зростати, і це відкриває широкі можливості перед її дослідниками. В різний час цією проблемою займалися такі видатні лінгвісти як Л. С. Бархударов, І. Р. Гальперін, С. Й. Гіндін та інші.

Письменник, критик, викладач Тоеска (справжнє ім'я Моріс Руайя) працював на телебаченні, співробітничав з тижневиками "Figaro littéraire " та "Nouvelle littéraire". В літературі він дебютував збіркою оповідань "Пустотливе життя" (Jeux de vie, jeu de vilain, le signe bleu, 1945). В 1976 р. був опублікований його роман "Чорне сонце" (Le soleil noir). До його пера належать також книги про Мюссе, Віньї, Жорж Санд, Ламартина, Жуля Ренара. Декілька творів письменника мають "екологічну" спрямованість: "Люблю тварин" (J'aime les bêtes, 1961), "Пісня про природу" (Le chant de la nature, 1979). Збірки новел: "Історія тварин" (Histoires des bêtes, 1948), "Шість казок" (Six contes fantastiques, 1953), "Сімейний цирк" (Le cirque de famille, 1974).

В новелі "Le cadeau" (Подарунок) розповідається про старого пастуха, який все життя працював на інших і зібрав невелику кількість грошей. Коли він

захворів, йому дало притулок одне молоде подружжя. Після одужання пастух вирішив зробити їм подарунок і купив найдорожчу пральну машину, на яку він витратив майже всі свої заощадження.

Спочатку розглянемо зв'язність новели на рівні макроструктури тексту.

Деякі види когезії зв'язують весь текст в цілому і, найімовірніше, є засобом когерентності. Тому вони будуть розглянуті в першу чергу.

Авторська інтенція в цьому тексті виявляється в усіх своїх виглядах.

1. Як денотат тексту, автор вибрав обумовлену ситуацію – життя одного пастуха дуже похилого віку, труднощі, з якими йому доводиться стикатися. І в той же час, ця стара вже людина має почуття шляхетності і вдячності.

2. Текст має просторову і часову перспективу: "... des machines... plus surprenantes... conduisent des hommes autour de la terre d'abord, autour de la lune ensuite, et jusque sur le sol lunaire enfin...", "... la terre française, la région de haute Auvergne", "un vaste plateau, entre mille et douze cent mètres d'altitude...".

Лексика новели вказує на події, які відбувалися в гірському районі Франції в 60 – 70 роки ХХ століття.

Прагматична спрямованість тексту виявляється його сегментацією на 27 абзаців, графічним вирізненням деяких слів курсивом: *faire autre chose, rentable, profitent, aux mouton*", а також вживанням лапок: "rentable", "aux moutons", "bonnes sœurs", "télévision", "parlant", "l'automatique intégrale", "derrière la tête", "moderne".

Автор також використовує узагальнено-особовий займенник "vous" і немовби примушує читача переживати події новели разом з героями: "... et qu'il **vous** paye, en retour, d'une grande tendresse, comme s'il **vous** était reconnaissant de le mettre à contribution pour les tâches difficiles".

Пресупозиція. В художніх текстах пресупозиція є однією з основних видів когезії, оскільки один з її видів – загальнонаукова пресупозиція – включає в себе практично всю лексику літературно-художнього тексту. Загальнонаукова пресупозиція є складовою частиною "фонових знань" реципієнта, входить до змісту кожного речення, ПФЄ (понадфразова єдність) і всього тексту. Ось деякі приклади загальнонаукової пресупозиції, які зустрічаються в цьому тексті:

machines, changement, terre, métier, troupeaux, hiver, canton, vigueur, ombre, ainsi, plein, malade, indisposition, doubler.

Ще один вид пресупозиції – текстуальна – в літературно-художньому тексті зустрічається надзвичайно рідко: вона є особливістю наукового стилю і в новелі, яку ми аналізуємо, її немає.

Логічна когезія. Різні автори надають відмінні означення видам когезії, в тому числі – логічній. Ми будемо дотримуватися визначення, наданого І. Р. Гальперінім, що логічна когезія "передається такими засобами, які укладаються в логіко-філософські поняття послідовних, часових, просторових та причинно-послідовних відносин" [2].

Перш ніж перейти до прикладів, треба відзначити, що деякі типи когезії частково співпадають. Наприклад, авторська інтенція і логічна когезія. Або авторська інтенція, асоціативна когезія і імпліцитиви. Тому і деякі приклади також будуть співпадати.

"**L'hiver**, quand les moutons restent à l'étable, on n'a pas besoin de lui".

"Le service du berger, **du printemps à l'automne** a, pour contrepartie de son salaire, la nourriture gratuite du troupeau **dans les terrains communaux**".

"... et cela vaut bien l'argent que l'on donne au berger **pendant six mois de l'année**".

"**Tandis que** le troupeau, à mi-octobre, rentre à la ferme, le vieux berger l'en va **à l'hospice du canton**".

"... la pension hospitalière **pendant le reste du temps**...".

"... **une moitié de l'année**...".

"... **les derniers mois de sa vie**...".

"Vous l'a voulez **toujours**, c'te machine à laver".

Це все були приклади логічної когезії першого наближення, або когезії, яка пов'язує дві прилеглі ПФЄ.

Але якби в тексті зв'язок існував тільки між прилеглими абзацами, то між першими і останніми вже не було б ніякого логічного зв'язку. Тому і існує логічна когезія другого наближення.

Наприклад, в 15-му абзаці зустрічається "... à cause de son âge et de son existence, il ne connaissait plus personne qui lui fût apparenté". А відповідь на питання про вік і про те, чим займається старий пастух, ми можемо знайти в 9-му абзаці: "Lacassagne, **à soixante-dix-sept ans**, avait assez de vigueur pour s'être loué. Toute sa vie, **il avait été ouvrier agricole**... puis, **vers ses soixante-quinze ans**, les fermiers qui l'employaient, le mirent "**aux moutons**".

Стилістична когезія. Цей вид когезії зустрічається відносно рідко в новелі "Подарунок", але все ж таки стилістичні особливості, які повторюються розповідною манерою, так звані, паралельні конструкції, досить характерні для літературно-художнього стилю загалом.

1. – **Vous la voulez toujours c'te machine** à laver ?

– Bien sûr que **je la veux toujours**.

– Alors, si **vous la voulez**, je vous la paye.

2. – Alors, si vous la voulez, **je vous la paye**.

– Vous savez, dit-il, je ne blague pas. **Je vous la paye**.

3. "... **les fermiers qui l'employaient**, le mirent "aux moutons".

"**Les fermiers qui l'employaient**, alors s'étaient installés depuis deux ans à leur compte."

4. Le berger **avait** donc quelque chose "**derrière la tête**".

Lacassagne **a-t-il** encore quelque idée "**derrière la tête**".

Асоціативна когезія. Цей вид когезії в художньому творі зустрічається доволі часто. Письменник завжди намагається оцінювати події чи то через слова автора, чи то через мову персонажу, але, так чи інакше, він намагається вплинути на сприйняття тексту читачем. Письменник суб'єктивно оцінює події, зображені ним в попередньому абзаці:

"Et pourtant, ce ne sont là que des changements superficiels."

"S'il est encore un coin perdu de la terre française, c'est bien la région de haute Auvergne".

"Ce ne serait pas raisonnable, ou si l'on préfère "rentable", de payer à la fois le foin et un gardien".

Grâce au ciel, ce fut en plein été".

Образна когезія є різновидом розгорнутої метафори. Вона характерна тільки для літературно-художнього стилю, хоча і в ньому зустрічається не дуже часто.

"... il n'y avait sur cette terre que le ciel, – le soleil au la pluie –, les bêtes, – des bœufs, des moutons, son chien, – et des êtres humains, – ses fermiers, et les bonnes sœurs".

Композиційно-структурна когезія. Цей вид когезії зустрічається також в основному в художніх текстах. Існують два види композиційно-структурної когезії. Перший становить відступи, вставки, які утворюють другий план оповідання і, здавалось би, не пов'язані безпосередньо з сюжетом, однак вони готують читача до подальших подій, створюють певній настрій. До першого виду композиційно-структурної когезії можна віднести перші два абзаци новели.

On invente chaque jour des machines nouvelles. La plus surprenante est celle qui a conduit des hommes autour de la terre d'abord, autour de la lune ensuite, et jusque sur le sol lunaire enfin, en attendant que l'on aille à la découverte des autres planètes du système solaire. Personne ne peut ignorer cela, même parmi les habitants des steppes les plus isolées. La télévision, la radio informent sans cesse. Une fois éveillée, la curiosité, comme un sixième sens, tend oreille. De bouche à oreille, tout se dit...

Et pourtant, ce ne sont là que des changements superficiels. Le monde demeure soumis aux sentiments naturels: on aime la vie; on a peur de la mort, mais aussi on souffre des maux du corps et de l'âme; l'amour apporte la joie aux cœurs qui en connaissent la faveur; mais aussi la jalousie excite ceux qui en perdent le bénéfice; la haine est le revers de cette médaille magique.

Четвертий абзац також являє авторський відступ, але він вже більш конкретизований. Автор вказує точне місце, де відбуваються події і рід заняття майбутніх персонажів.

S'il est encore un coin perdu de la terre française, c'est bien la région de haute Auvergne qui s'étend de Saint-Flour à l'Aubrac, aux confins de la Lozère, de l'Aveyron et du Cantal. Un vaste plateau, entre mille et douze cents mètres d'altitude,

dont la population a longtemps résisté aux assauts de la civilisation mécanique, parce que le chemin de fer ne le traverse point.

В 10-му абзаці є відступи від сюжету, які відносяться до другого виду композиційно-структурної когезії. Ця вставка описує, так би мовити, моральні якості собаки як друга людини взагалі і як незамінного помічника пастуха зокрема. Відступи, які відносяться до другого виду композиційно-структурної когезії характеризуються ще й тим, що ними можна знехтувати без втрати для сюжету.

"... chien de berger, l'animal le plus sérieux, le plus intelligent aussi, qui saisit le sens du moindre sifflement, des moindres syllabes du cri impératif, toujours disposé à rendre service avec empressement, et qui vous paye, en retour, d'une grande tendresse, comme s'il vous était reconnaissant de le mettre à contribution pour les tâches difficiles".

Лексико-граматична когезія. Цей вид когезії можна вважати найбільш поширеним для літературно художнього стиля. Він зустрічається в двох видах: лексико-граматична когезія пряма і непряма. Через увесь твір проходять лексичні повтори;

а) пряма лексико-граматична когезія:

on – on, il – il, elle – elle, hommes – hommes, berger – berger, gardien – gardien, mouton – mouton, troupeau – troupeau, fermiers – fermiers.

б) непряма лексико-граматична когезія:

ils – il, patron – patrons – patronne, homme – hommes, maître – maîtresse, ce – cela, an – année, soir – soirs.

Семантична когезія. Цей вид когезії ґрунтується на вживанні синонімічних та антонімічних повторів, чим досить близька до лексико-граматичної когезії. В сукупності з лексико-граматичною він є одним з основних засобів зв'язності будь-якого тексту;

а) on – hommes, personnes, habitants, tout le monde, tous, population, êtres humains.

б) fermiers – on, fermier, fermière, patron, patronne, maître, les jeunes, mari, femme (жінка), femme (дружина), ils, paysans.

в) Lacassagne – il, berger, vieillard, homme, gardien de moutons.

г) moutons – troupeau, bêtes, bétail.

в) chien – bête, animal, Perlou, il.

д) docteur – médecin.

В новелі "Le cadeau" зустрічається ще один вид когезії – імпліцитиви. Вони передаються лексичними і синтаксичними засобами суб'єктивного відношення автора до об'єкту мовлення, порівняннями, метафорами і модальними дієсловами. Оскільки значна частина тексту зв'язана за допомогою імпліцитивів, наведемо лише декілька прикладів їх уживання:

"Personne ne **peut** ignorer cela..."

"Une fois éveillée, la curiosité, **comme** un sixième sens, tend l'oreille".

"S'il est encore un coin perdu de la terre française, c'est bien la région de haute Auvergne..."

"On **pouvait** continuer à laver le linge **comme** autrefois..."

Таким чином, після аналізу засобів зв'язності літературно-художнього тексту, можна зробити наступні висновки:

1) основними способами когезії художнього стилю є логічна, лексико-граматична, семантична і пресупозиція.

2) пресупозиція в літературно-художньому стилі вживається в основному в якості загальнонаукової. Текстуальна пресупозиція в літературних творах зустрічається надзвичайно рідко.

Також є доцільним продовжити аналіз засобів зв'язності інших функціональних стилів з метою дослідження частотності вживання в них різних когезій.

Література

1. *Maurice Toesca. Les nouvelles* / Maurice Toesca. — Київ – Львів: Державне учбово-педагогічне видавництво "Радянська школа", 1949. — 78 с.

2. *Гальперин И. Р. О понятии "текст"* / И. Р. Гальперин // Вопросы языкознания. – 1974. – №6. – С. 15-17.

Syschenko Y. A. The means of coherence of a text in literary style

The author has analyzed the means of coherence of a text in literary style to determine the difference between various instruments which combine parts of expressions into unity.

Key words: *cohesion, coherence, coherence of a text, the systems analysis, superphrase unities.*